

ISSN 2091-5187

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖУРНАЛ

2023
3-сон

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ 2023 йил, 3-сон

Муассис: Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 2008 йил 31 декабрда
0561-рақам билан рўйхатга олинган.

ЎЗР ОАК Риёсатининг 19.03.2017 й., 239/5-сонли қарори билан эътироф этилган

**Таҳририят ижодий
жамоаси:**

Бош муҳаррир:
и.ф.д. **М.Э.Пўлатов**

**Бош муҳаррир
ўринбосари:**
профессор **Д.Х.Асланова**

Масъул котиб:
профессор **М.Қ.Пардаев**

Муҳаррирлар:
Ф.А.Сафаров
Ш.З.Ўрозов

Техник муҳаррир:
А.Н.Холиқулов

Корректор:
С.А.Бабаназарова

Саҳифаловчи:
Ҳ.Н.Очилова

1 йилда 4 мартаба
чоп этилади.

**Ўзбекистон худудида
тарқатилади.**

Таҳририят манзили:
140100, Самарқанд шаҳар,
Амир Темур кўчаси, 9-уй,

тел.: +998(66)233-28-38,
+998(66)233-17-88

факс: +998(366)231-12-53
эл.почта:

samisiservis@inbox.uz

Таҳририят кенгаши раиси:

М.Э.Пўлатов – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти
ректори, иқтисод фанлари доктори, профессор

Таҳририят кенгаши раиси ўринбосари:

Д.Х.Асланова – СамИСИ илмий ишлар ва инновациялар
бўйича проректори, иқтисод фанлари номзоди, профессор

Таҳрир кенгаши аъзолари:

Б.А.Бегалов – Ўзбекистон Республикаси Давлат Статис-
тика қўмитаси раиси, иқтисод фанлари доктори, профессор

М.Қ.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.К.Ғоибназаров – иқтисод фанлари доктори, профессор.

Д.Р.Зайналов – СамИСИ каф.мудир, профессор, и.ф.д.

О.М.Муртазаев – ТДИУ Самарқанд филиали директори,
иқтисод фанлари доктори, профессор

М.Р.Болтабаев – Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия ва
спорт университети ректори, иқтисод фанлари доктори

Р.Х.Эргашев – ҚарМШИ профессори, и.ф.д.

И.С.Тўхлиев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

М.М.Мухаммедов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

К.Б.Уразов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Қ.Ж.Мирзаев – СамИСИ каф. мудири, и.ф.д., профессор

Б.И.Исроилов – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Г.М.Шодиева – СамИСИ профессори в.б., и.ф.д.

Б.Абдукаримов – СамИСИ профессори, и.ф.н.

Р.Қобилов – Самарқанд вилояти ҳокими ўринбосари

С.Н.Тошназаров – СамИСИ кафедра мудири, и.ф.д.

Р.Н.Нормахматов – СамИСИ профессори, т.ф.д.

О.М.Пардаев – СамИСИ декани, и.ф.д.

М.Т.Алимова – СамИСИ профессори, и.ф.д.

З.Дж. Адилова – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Ш.О.Қувондиқов – СамИСИ доценти, и.ф.д.

Шермухаммад Бекмурод ўғли Омонов Хизмат кўрсатиш соҳасида давлат-хусусий шерикчилигининг ривожланиш хусусиятлари ва тамойиллари	79
Mohira Asqarboy qizi Umurova Хизмат ko'rsatish tarmoqlarining iqtisodiyotda tutgan o'rni hamda rivojlantirish istiqbollari	83
Ислом Исмоилович Эргашев Хизмат кўрсатиш корхоналари инвестицион жозибадорлигини баҳолашнинг хусусиятлари	86
Jahongir Aktamovich Haydarov Transport xizmatlaridan foydalanish samaradorligini oshirish	91
ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА ХЎЖАЛИГИ	
Илёс Султанович Абдуллаев, Шоҳижаҳон Худоёр ўғли Мухитдинов Минтақа туризмида соҳа корхоналарининг бошқариш сегментининг нисбий талаб-таклиф модели	97
Dilmurod Abdullayevich Nasimov, Mohinur Ravshanbekovna Maxmudova Turizm sohasini barqaror rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari	102
Ruxshona Shavkatovna Rofeyeva Samarqand shahri turizm infratuzilmasini rivojlantirishda yashil zonalar va bog'larning o'rni	105
Shohista Bobobekovna Toyirova Ekoturizm-global ekologik inqirozga qarshi innovatsion yechim	109
Дилшод Мураткулович Абдураимов Туризм инфратузилмасида иқтисодий фаолиятнинг ривожланиш хусусиятлари	113
Умиджон Рахимович Матякубов, Расулбек Кочкарбай ўғли Исаков Хива ва Боғот туманларида туризмни ривожлантириш имкониятларидан самарали фойдаланиш йўллари	118
Дониёр Журакулович Абдуразаков Қишлоқ туристик ресурсларини таснифлаш ва бошқаришнинг амалий масалалари таҳлили	122
Dilrabo Shirinboyevna Mardonova Mamlakatimizda mehmonxona biznesining rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilish va prognozlash	126
Амриддин Ҳамдам ўғли Ҳамдамов Туризм соҳасида юқори сифатли хизмат кўрсатиш учун рақамли технологиялардан фойдаланишни баҳолашнинг услубий асослари	131
Зебинисо Бахтиёровна Навруз-зода “КРП” воситасида муқаддас жойларнинг зиёрат кластербоплик даражасини баҳолаш	135
Сирожиддин Шерали ўғли Халилов Миллий туризм тармоғида рақобат муҳити ва унинг таркибий элементлари	140
КИЧИК БИЗНЕС ВА ОИЛАВИЙ ТАДБИРКОРЛИК	
Гулнора Мардиевна Шадиева, Шухрат Облокулович Кувандиқов Миллий иқтисодиётда оилавий тадбиркорликнинг ўзига хос функциялари	145
МЕНЕЖМЕНТ ВА МАРКЕТИНГ	
Raxmatillo Mirolimovich Egamov, Sherzod Norboyevich Jumanov, Alisher Zokirovich Saydirasulov Innovatsion tadbirlar asosida qurilish mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirish uchun marketing tadqiqotlarini o'tkazish usullari	149

ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА ХЎЖАЛИГИ

Илёс Султанович Абдуллаев – Урганч давлат университети профессори
Шоҳижаҳон Худоёр ўғли Муҳитдинов – Қарши давлат университети Туризм ва маркетинг
кафедраси мудири, и.ф.ф.д (PhD)

МИНТАҚА ТУРИЗМИДА СОҲА КОРХОНАЛАРИНИ БОШҚАРИШ СЕГМЕНТИНИНГ НИСБИЙ ТАЛАБ-ТАКЛИФ МОДЕЛИ

Аннотация: Ушбу мақолада минтақа туризмида соҳа корхоналарининг бошқариш сегментининг нисбий талаб-таклиф модели ишлаб чиқилган. Туризм секторида хизмат кўрсатиш соҳа корхоналарини бошқаришнинг жамланган сегментининг нисбий талаб-таклиф моделининг тузилиши бир вақтнинг ўзида тенгламалар тизимидир ва стандарт талаб ва таклиф моделлари ҳақида фикр-мулоҳазалар келтирилган.

Калит сўзлар: талаб-таклиф модели, тармоқли логистика модели, вақт дискрет ўзгарувчилар, эндоген, экзоген, корхона бошқариш сегменти, туризм сектори, хизмат кўрсатиш корхоналари.

Кириш. Хизмат кўрсатиш корхоналар уй шароитида ҳам ташкил қилиниши мумкин. Масалан, Уй шароитида ичимлик суви, хожатхоналар, суюқ чиқиндиларни йўқ қилиш, қаттиқ чиқиндиларни йўқ қилиш омилларини аниқлаш ва таҳлил қилиш учун биз мультиномиал логистик регрессия моделидан фойдаланганмиз. Умумий йўналиш доирасида қуйида тавсифланган ўзаро мутлақо категорияга боғлиқ бўлган ўзгарувчилар мавжуд бўлиб, улар кўп тармоқли логистика моделидан фойдаланишга имкон беради.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. В.Басаревнинг фикрига кўра «элита ўзгарувчан сифатида» постулат социалистик тузумнинг қулаши сабаблари ва транзитологияда пойдевор ҳисобланади¹. Ғарб тадқиқотларига кўра, ўтиш давридаги давлатларда элитанинг аҳамияти бир неча бор ортиб боради, чунки бу жараён эски элита ичида консенсусни йўқ қилади, мафкура соҳасида янги элита билан келишмовчиликни келтириб чиқаради, эски элиталар ва янги ижтимоий кучлар ўртасида музокаралар жараёнини талаб қилади.

Тадқиқот методологияси. Тадқиқот давомида илмий адабиётларда келтирилган назарий материалларга асосланган ҳолда мантикий таҳлил усулларида фойдаланилди. Мавжуд маълумотларни таҳлил қилишда индукция ва дедукция, макон ва замон, таҳлил ва синтез, қиёсий таҳлил каби услублар ва ёндашувлар қўлланилган.

Таҳлил ва натижалар. Туризм секторида хизмат кўрсатиш соҳа корхоналарини бошқаришнинг жамланган сегментининг нисбий талаб-таклиф моделининг тузилиши бир вақтнинг ўзида тенгламалар тизимидир ва стандарт талаб ва таклиф моделига эга:

$$\begin{cases} \varepsilon^D + \alpha_2 x + \alpha_1 \rho + \alpha_0 = q^D \\ \beta_0 + \beta_1 \rho + \beta_2 z + \varepsilon^S = q^S \\ q^D = q^S \end{cases} \quad (1)$$

(1) даги охири тенглама мувозанат ҳолатини белгилайди.

Келинг, бу ерда талаб ва таклиф учун тенгламалар тизимига аниқлик киритамиз:

$$\begin{cases} DZ_{it} = a_0 + a_1 Od_{it} + a_2 Cr_{it} + a_3 R_{it} + a_4 Vrp_{it} + a_5 Ir_{it} + a_6 P_{it} + \gamma_i + \varepsilon_{it} \\ Od_{it} = \beta_0 + \beta_1 Dz_{it} + \beta_2 Dt_{it} + \beta_3 Dvp_{it} + v_i + u_{it} \end{cases} \quad (2)$$

Бу ерда: DZ_{it} - бу хизмат кўрсатиш соҳасининг кичик секторда банд бўлганларнинг анъанавий секторда ишлаётганларга нисбатан i -йил минтақасида тақсимланиши.

Od_{it} - бу i -минтақа туризмида хизмат кўрсатиш соҳасида ишлашнинг нисбатан рентабеллиги t йилда.

Cr_{it} - туристлар i -минтақада t - йилда;

R_{it} - йилда минтақадаги сиёсат i -минтақада t - йилда;

Vrp_{it} - ялпи ҳудудий маҳсулот i -минтақада t - йилда;

Ir_{it} - инвестиция хавфини i -минтақада t - йилда баҳолаш;

¹ Басарева В. Институциональные особенности развития малого бизнеса в России. Научный доклад №02/02. - М.: РПЭИ, 2002.

P_{it} - тадбиркорлик салоҳияти i -минтақада t - йилда;
 Dt_{it} - меҳнатга лаёқатли туризмнинг улуши i -минтақада t - йилда;
 Dv_{it} - ўқув юртларини битирувчилари i -минтақада t - йилда;
 γ_i, v_i - минтақалар учун белгиланган самарадорлик кўрсаткичлари;
 ε_{it}, u_{it} , - тасодифий хатолар.

Эътибор беринг, минтақанинг тадбиркорлик салоҳиятини ва тадбиркорлик хавфини ўлчайдиган параметрларни топиш вазифаси, ўзбек хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, жуда қийин бўлиб туюлади. Шунинг учун у ушбу иш доирасидан ташқарида қолдирилади.

Кўриниб турибдики, жуда оддий вазифа – бу P_{it} баҳолаш. Ушбу қиймат ўз бизнесингизни бошлаш учун зарур бўлган мавжуд капиталнинг маъносига эга. Ушбу капитални баҳолаш учун, тадбиркор ўз бизнесини очиш учун бошланғич сармойани яқин қариндошларидан, танишларидан ёки бу унинг мулки бўлганидан фойдаланганига эътибор қаратиш мумкин.

P_{it} ўзгарувчиси контцептуал моделга мос келади, бу ерда кичик корхонанинг сони тадбиркорлик мойиллиги бўлган одамларда зарур бўлган капиталнинг мавжудлиги билан боғлиқ.

t -йилда i -чи минтақадаги минтақавий сиёсатни баҳолаш R_{it} ва Vrp_{it} ўзгарувчиларининг таъсири натижасида олинган. Ўзбекистондаги барча ижтимоий-иқтисодий жараёнларнинг минтақавий хусусиятларини инobatга олган ҳолда, биз институтларнинг иқтисодий потенциалининг нисбий қийматининг янгиланган кўрсаткичидан фойдаланамиз, хусусан, уларнинг ихтиёрида бўлган ресурсларга эга бўлганларнинг сиёсий йўналиши ва R_{it} ўзгарувчиси минтақавий элита ва ҳокимиятнинг ислохотчи фикрларининг таъсирини баҳолаш учун кўрсаткич сифатида ишлатилади.

Тармоқли логистика моделида барча журналлар бир вақтнинг ўзида ҳисоблаб чиқилади, бу параметрлар орасидаги мантиқий алоқани таъминлайди ва маълумотлардан янада самарали фойдаланади¹.

Иккинчисида танланган битта альтернативанинг нисбий тафовутлари танланмаган учинчи альтернативанинг мавжудлиги ёки йўқлигига боғлиқ бўлиши керак².

Агар M хато шартлари ε_{ij} ($j = 1, \dots, M$) мустақил ва бир хил Вейбулл тақсимоти $F_{(\varepsilon_{ij})} = \exp[\exp(-\varepsilon_{ij})]$, билан тақсимланган бўлса, унда:

$$\Pr(Y_i = m) = \frac{\exp(Z_{im})}{\sum_{j=1}^M \exp(Z_{jm})} \quad (3)$$

Мультиномиал логит модели энди тенглама (3) билан аниқланган, аммо огоҳлантириш билан:

$$Z_{ij} = \sum_{r=1}^R \beta_{jr} X_{ir}$$

Чунки $\Pr(Y_i = j)$ эҳтимоллик умумий танловларни 1 тагача қўшади (яъни, $\sum_{j=1}^M \Pr(Y_i = j)$ ва фақат $M-1$ эҳтимолларни мустақил равишда аниқлаш мумкин).

Бинобарин, (3) тенгламанинг мультиномиал логити аниқланмаган, чунки у фақат $M-1$ мустақил номаълумларда M тенгламалар системасидир. $\beta_{1r} = 0, r = 1, \dots, R$ ни ушбу нормаллаштириш остида $Z_{i1} = 0$ ва шунга ўхшаш тенглама (3) дан келиб чиқиб, муаммони ҳал қиладиган қулай нормаллаштириш:

$$\Pr(Y_i = 1) = \frac{1}{1 + \sum_{j=2}^M \exp(Z_{ij})} \quad (4)$$

$$\Pr(Y_i = m) = \frac{\exp(Z_{im})}{1 + \sum_{j=2}^M \exp(Z_{ij})} \quad m = 2, \dots, m \quad (5)$$

Нормаллаш натижасида, эҳтимоллар аниқланади, шундай қилиб (5) тенглама $M-1$ номаълум эҳтимоллардаги $M-1$ тенгламалар системасини, $\Pr(Y_i = 1)$ эса (3) тенглама томонидан қабул қилинган нормаллаштириш орқали аниқланади. (4) ва (5) тенгламалардан $J=k$ натижаси эҳтимоллиги J натижасига нисбати логарифми қуйидагича:

¹ Long, J., 1997. Regression models for categorical and limited dependent variables. Adv. Quant. Tech. Soc. Sci. 7.

² Luce, R.D., 2005. Individual Choice Behavior: A Theoretical Analysis. Courier Dover Publications.

$$\log\left(\frac{\Pr(Y_i=m)}{\Pr(Y_i=k)}\right) = \sum_{r=1}^R (\beta_{mr} - \beta_{kr}) X_{ir} = Z_{im} - Z_{ik} \quad (6)$$

Шундай қилиб, риск нисбати логарифми (яъни, m натижаси эҳтимоли k натижаси k га нисбати ёки $\log(\text{Prob}(Y_i = m)/\text{Prob}(Y_i = k))$ бошқа танловларга боғлиқ эмас.

Нисбий хатарлар - $\log(\text{Prob}(Y_i = m)/\text{Prob}(Y_i = k))$ ни экспонент қийматини ҳисобга олган ҳолда осонликча ҳисоблаш мумкин. Агар $k=1$ бўлса, журналдаги хавф даражаси қуйидагича:

$$\log\left(\frac{\Pr(Y_i=m)}{\Pr(Y_i=k)}\right) = \sum_{r=1}^R \beta_{mr} X_{ir} = Z_{im} \quad (m = 2, \dots, M) \quad (7)$$

ва хавф нисбати:

$$\log\left(\frac{\Pr(Y_i=m)}{\Pr(Y_i=k)}\right) = \exp(\sum_{r=1}^R \beta_{mr} X_{ir}) = \exp(Z_{im}), \quad (m = 2, \dots, M) \quad (8)$$

Хавф коэффициентини (RR) эҳтимолилик нисбати (OR) дан фарқланиши керак, бу ерда натижа эҳтимоли 1 га бўлинади, натижа эҳтимоли нисбати $J=m$ учун:

$$OR_m = \frac{\Pr(Y_i=m)}{1-\Pr(Y_i=m)} = \frac{\Pr(Y_i=m)}{\Pr(Y_i=1)} \frac{\Pr(Y_i=1)}{1-\Pr(Y_i=1)} = \frac{RR_m \Pr(Y_i=1)}{1-RR_m \Pr(Y_i=1)} \quad (9)$$

бу ерда OR_m ва RR_m - тўқнашув нисбати ва асосий натижага нисбатан J^1/M натижаси билан боғлиқ бўлган хавф нисбати $J=1$

Мақолада моделлаштиришнинг минтақа туризмга қулайликлар яратиш омили мақсадида, уй шароитида ичимлик суви, канализация ва чиқиндиларни тозалаш хизматларидан фойдаланишнинг аниқловчи омиллари таҳлил қилинган. Шундай қилиб, тўртта боғлиқ бўлган ўзгарувчилар ишлатилади ва уларнинг детерминантлари ҳисоблаб чиқилади. Ушбу параметрларнинг номи ва батафсил тавсифи қуйида келтирилган.

Ичимлик сувидан фойдаланиш - маълумотлар базасида ичимлик суви таъминотининг тўртта варианты аниқланган: қувурли сув, ёпиқ қудуқ ва қўл насоси, очик қудуқ ва бошқа сув манбалари (дарё, оқим ва бошқалар) таҳлил қилиш учун ишлатилган. Қувурли сув қулай ва яхшиланган ичимлик суви манбаи бўлиб, ундан кейин қудуқ ва қўл насослари, очик қудуқ ва бошқа ичимлик сувлари камроқ тоза ва ифлос сув манбалари сифатида таснифланади. Бошқа сув манбаи мультиномиал логит моделида асосий тоифалар сифатида ишлатилган.

Ҳожатхонадан фойдаланиш- маълумотлар базасида ҳожатхоналарнинг бешта варианты аниқланади: уйдаги ювиниш ва канализация билан боғланган ҳожатхоналар, уйдаги ювиниш ва септик танкга уланган ҳожатхоналар, уйдаги ҳожатхоналар, аммо ювинишсиз, жамоат ҳожатхоналари (жамоа томонидан ишлатиладиган ҳожатхоналар) ва ҳожатхона йўқ.

Суёқ чиқиндиларни йўқ қилиш хизматларидан фойдаланиш- маълумотлар базасида суёқ чиқиндиларни йўқ қилишнинг тўртта варианты аниқланган: ер ости дренажи, очик дренаж, сувни тўкиш ва дренажлаш. Бизнинг таҳлилимизда биз асосий тоифа сифатида "дренажсиз" усулидан фойдаланамиз.

Қаттиқ чиқиндиларни йўқ қилиш хизматларидан фойдаланиш-маълумотлар базасида суёқ чиқиндиларни йўқ қилишнинг олти варианты аниқланган: юк машиналари билан ахлат йиғиш, шахсий ахлат йиғиш, ташқарига ташланган ахлат, ахлат ёқиб юборилган, компостланган ахлат ва бошқалар.

Маҳаллий хонадонларнинг ичимлик суви, санитария ва чиқиндиларни тозалаш хизматларидан фойдаланишлари ҳақидаги тушунчамизга асосланиб, биз уй хўжалиқларининг турли хил ижтимоий-иқтисодий, жуғрофий жойлашуви ва демографик омиллари ва уларнинг қутилаётган белгиларининг таъсирини тахмин қиламиз. Маълумотлар экзоген омилларнинг назарий жиҳатдан тегишли тоифалари учун ишончли шахсларни ҳисоблаш учун ишлатилган тафсилотлар қуйидагилардан иборат.

Демографик ўзгарувчилар - Уй хўжалиқлари раҳбарининг ёши йиллар [доимий ўзгарувчан]: уй хўжалигининг яхшиланган ичимлик суви, санитария ва чиқиндиларни йўқ қилишга таъсир кўрсатиши таҳлил қилинади. Оила бошлиғининг жинси [ўзгарувчи ўзгарувчан]: агар оила бошлиғи аёл бўлса, 1 қийматни оладиган жинси (жинси): қутилаётган натижалар уй хизматларининг яхшиланган хизматлардан фойдаланиш имкониятлари билан боғлиқ. Уй ҳажми [доимий ўзгарувчан]: оила аъзолари сони билан ўлчанади. Уй хўжалиқларининг яхшиланган хизматлардан фойдаланишига ноаниқ таъсир

кўрсатиши тахмин қилинади.

Вояга етган эркакларнинг ўртача ўқиш даври [доимий ўзгарувчан]: кутилаётган натижалар уй хизматларининг яхшиланишига хизмат қилади. Вояга етган аёлларнинг ўртача ўқиш даври [доимий ўзгарувчан]: яхшиланган хизматлар билан ижобий алоқада бўлиши кутилмоқда.

Бойлик Камбағал уй хўжаликлари [дискрет ўзгарувчан]: агар оиланинг истеъмоли ҳукумат томонидан белгиланган камбағаллик чегарасидан паст бўлса ва 1 га тенг бўлса, камбағаллик учун уятсизлик; кутилаётган натижалар уй хизматларининг яхшиланган хизматлардан фойдаланиш имкониятлари билан боғлиқ. Уй хўжалигига қарашли ер майдони (доимий ўзгарувчан): уй хўжалигига эга бўлган ер майдони; кутилаётган натижалар уй хизматларининг яхшиланган хизматлардан фойдаланиш имкониятлари билан боғлиқ. Чорвачилик моллари [доимий ўзгарувчан]: тропик чорва моллари бирлиги, бу қуйидаги оғирликларга асосланади: Сигирлар 0,7; Эчки ва қўйлар 0,2; паррандалар 0,01; кутилаётган натижалар уй хизматларининг яхшиланган хизматлардан фойдаланиш имкониятлари билан боғлиқ.

Бозоргача бўлган масофа уйдан қишлоққа энг яқин бўлган бозоргача бўлган масофа (дақиқа ичида) [ўзгарувчан ўзгарувчан]: кутилаётган хизматлардан фойдаланиш имкониятига салбий таъсир кўрсатиши кутилмоқда.

Жойлашув экологик камари [дискрет ўзгарувчан параметрлар]: инфратузилмаларни бошқариш, ривожланиш ҳолати ва бошқа ҳар қандай омиллар географик жойлашувга боғлиқ. Ривожланган экологик камарлар (хусусан Ўрта тепалик ва Тоғли минтақага нисбатан), уй хўжалигининг яхшиланган хизматлардан фойдаланишига ижобий муносабатда бўлиши кутилмоқда. Ривожланиш минтақаси [дискрет ўзгарувчилар]: инфратузилма, ривожланиш ҳолати ва жойлашувга боғлиқ бўлган ҳар қандай бошқа омиллар (Шарқий, Марказий, Ғарбий ва Ўрта Ғарб Узоқ Ғарбий минтақага нисбатан). Ривожланган ҳудудлар уйларнинг яхшиланган хизматлардан фойдаланишига ижобий муносабатда бўлишлари кутилмоқда.

Вақт [дискрет ўзгарувчилар]: 2005–2006 йилларга нисбатан 2020–2021 ва 2013–2014 йиллардаги вақт эффектларини бошқариш; кутилаётган натижалар уй хизматларининг яхшиланган хизматлардан фойдаланиш имкониятлари билан боғлиқ.

Инфратузилма ва ривожланиш уй шароитида ичимлик суви, санитария ва чиқиндиларни тозалаш хизматларидан фойдаланишни аниқлашда муҳим рол ўйнайди. Бироқ, маълумотлар тўпламида инфратузилма ўзгарувчилари ҳақида маълумот йўқлиги сабабли биз бозор ва маҳаллий ўзгарувчига масофани, масалан экологик камар (тоғ, тепалик ва терай) ва ривожланиш минтақаси (Шарқий, Марказий, Ғарбий, Ўрта Ғарбий ва Узоқ Ғарбий) дан фойдаландик.

Яъни, R_{it} минтақадаги иқтисодий ўзгаришларнинг йўналишини акс эттиради ва билвосита ўзгарувчан бўлиб, бу бизга тадбиркорлик хатарлари ва тадбиркорларнинг бизнес юритиш қоидаларига бўлган ишончини баҳолашга имкон беради. Шундай қилиб, ушбу кўрсаткич сиёсий хавфларни белгилайдиган кўрсаткичларни англайди.

Минтақадаги (криминалликни)жиноятчиликни баҳолаш хавфларни оширувчи кўрсаткич сифатида St_{it} ўзгарувчисидир. Тахминларга кўра, минтақада жиноятлар сони қанча кўп бўлса, вазият шунчалик хавфли ва қорхоналар кам ташкил этилса, ишчи кучига талаб камаяди.

Инвестицион таваккалчилик индекси $-I_{rit}$ инвестор фаолияти шартларини баҳолаш кўрсаткичи. Сармоялар ва улардан келадиган даромадларни йўқотиш эҳтимолини тавсифлайди.

Хулоса ва таклифлар. Хусусий хатарларнинг ўртача оғирлиги йиғиндиси модели (9) тизимнинг ўзига хос хусусиятларини белгилайди. Хусусан, биз моҳиятни синаб кўрмоқчи бўлган асосий фаразлар:

➤ нисбий рентабеллик ошиши билан иқтисодиётнинг анъанавий секторидан кичик қорхоналарнинг янги секторига кўчиш кучаймоқда, яъни, нисбий ишчи кучи билан таъминланганлик даражаси ошиши билан ўсиб бормоқда (9 да) ($3i > 0$ ва $a_i < 0$) бўлиши керак;

➤ иш билан таъминлаш минтақадаги маҳаллий меҳнат бозорининг ҳолатига боғлиқ; меҳнатга лаёқатли туризм ва барча турдаги таълим муассасалари битирувчиларини баҳо-

лашда ҳам муҳимдир.

➤ Эндоген ва экзоген ўзгарувчиларни ажратиш учун бир вақтнинг ўзида тенгламалар тизимининг параметрлари.

Эндоген - қиймати модель ичида аниқланадиган ўзгарувчидир.

Экзоген - қиймати моделдан ташқарида аниқланадиган ўзгарувчидир, чунки таснифлаш муҳимдир, чунки баҳолаш усуллари ҳар бир тенгламада хато билан таққосланмаган, модель иккита ўзгарувчидан иборат: D_{zi} ва O_{du} ,

Қолган регрессорлар экзоген ўзгарувчилардир. Хусусан, маълум бир таълим даражасини танлашни эндоген ёки экзоген ўзгарувчан деб ҳисоблаш мумкинлиги тўғрисида қарор қабул қилишда, агар бозор иқтисодиёти учун ушбу ўзгарувчини эндоген деб ҳисоблаш мумкинлигини танлаш керак. Таълим муассасасини кейинчалик тадбиркорлик билан шуғулланиш мақсадида атайлаб амалга ошириш мумкин), кейин ўтиш даври шароитида таълимни танлаш экзоген ўзгарувчидир. Таълим муассасасини танлашда, шахс ўз-ўзини иш билан таъминлаш имкониятини қабул қила олмайди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvardagi Parlamentga Murojaatnomasi. lex.uz
2. “Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili” Davlat Dasturi. lex.uz
3. Болтабоев М.Р., Тухлиев И.С., Сафаров Б.Ш., Абдухамидов С.А. Туризм: назария ва амалиёт.-Т.: "Баркамол файз медиа" нашриёти 2018 й.70-б.
4. Porter, M. E. Clusters and the new economics of competition. Harvard Business Review, 76(6), 77-90, 1998.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегияси тўғрисида»ги 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон Фармони. Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 йил, 6-сон, 70-модда.
6. Рузметов Ш., Саидов О., Бахтияров Ш. Развитие смежных отраслей и вспомогательных производств региона на базе местного предпринимательства. "Орол бўйи зонасида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришнинг иқтисодий экологик муаммолари" мавзусидаги Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари. Нукус, 2015 йил 6-7 май.
7. Эгамов Б., Бахтияров Ш. Минтақада машинасозлик ва енгил саноат корхоналарида аутсорсинг хизматларини ташкил этиш. Республиканская научно-методическая конференция молодых учёных. ТерДУ 31 марта-1 апреля 2017 г 1-част Термиз 2017.
8. Худайбергандон Ж., Бахтияров Ш. Минтақа курилиш индустриясида иқтисодий самарали ва экологик омишлардан фойдаланиш имкониятлари. Республиканская научно-методическая конференция молодых учёных. ТерДУ 31 марта-1 апреля 2017 г 1-част Термиз 2017.
9. Hukumat portal - www.gov.uz
10. O‘zbekiston Havo Yo‘llari" Milliy Aviakompaniyasi - www.uzairways.com
11. O‘zbekiston Respublikasi Tashqi Ishlar Vazirligi - www.mfa.uz/eng
12. O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari Vazirligi – www.madaniyat.sport.uz

<p style="text-align: center;">И.Абдуллаев, Ш.Мухитдинов</p> <p style="text-align: center;">Модель относительного спроса и предложения сегмента управления промышленными предприятиями в региональном туризме</p> <p>Аннотация: В данной статье разработана модель относительного спроса-предложения сегмента управления отраслевых предприятий регионального туризма. Представлена структура модели относительного спроса-предложения интегрированного сегмента управления предприятиями сферы услуг в сфере туризма как системы уравнений и комментариев к типовым моделям спроса и предложения.</p> <p>Ключевые слова: модель спроса-предложения, сетевая логистическая модель, временные дискретные переменные, эндогенные, экзогенные, сегмент управления предприятием, сфера туризма, предприятия сферы услуг.</p>	<p style="text-align: center;">I.Abdullaev, Sh.Mukhitdinov</p> <p style="text-align: center;">Model of relative supply and demand of the management segment of industrial enterprises in regional tourism</p> <p>Abstract: This article has developed a relative supply-demand model for the management segment of regional tourism industry enterprises. The structure of the relative supply-demand model of the integrated segment of the management of tourism service enterprises as a system of equations and comments to typical models of supply and demand is presented.</p> <p>Keywords: demand-supply model, network logistics model, time discrete variables, endogenous, exogenous, enterprise management segment, tourism sector, service enterprises.</p>
--	--

ISSN 2091-5187

∞ “СЕРВИС” ∞

Журнал Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таҳририят
бўлимида нашрга тайёрланди.

07.09.2023 йилда теришга берилди. 22.09.2023 йилда босишга рухсат этилди.
Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84_{1/8}. “Times” гарнитураси. Офсет
босма усули. Шартли босма табоғи 15,76. Ҳисоб-нашриёт
табоғи 13,6. Адади 100 нусха. Буюртма № 0074А/23.

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтининг
матбаа бўлимида чоп этилди.
Лицензия № 025316.
Реестр № Х-119112.

Манзил: Самарқанд шаҳри, Шохрух кўчаси, 60-уй.

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2023